

TÜRK VATANDAŞLIĞINA GEÇİŞTE YABANCILARIN BİRDEN FAZLA EVLİLİĞİNİN NÜFUS SİCİLİNE TESCİLİNİN TÜRK KAMU DÜZENİNE AYKIRILIĞI ÜZERİNE BİR İNCELEME (TÜRK HUKUKUNA ETKİSİ)

An Investigation on the Violation of the Turkish Public Order of the Registration of more Than One Marriage of Foreigners in the Population Register During the Transition to Turkish Citizenship (Its Impact on Turkish Law)

Doç. Dr. Ahmet Cahit İYİLİKLİ*
Arş. Gör. Oğuz ERSÖZ**

Öz: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu tek eşliliği esas almaktadır. Bu hususiyet Türk Medeni Kanunu'na tabi olanlar ile Türkiye'de evlenmek isteyenler için de geçerli bulunan kamu düzenine ilişkin önemi haiz bir kuraldır. Nitekim birden fazla evliliğe izin veren yabancı hukuk düzenlerine göre yapılan evliliğe ilişkin mahkeme kararlarının tanınması da kamu düzeni süzgecinde tabidir. Son yıllarda daha da yaygın olan Türk vatandaşlığına geçişin, sosyal, ekonomik ve kültürel yönlerden etkisi yanında hukuki etkisi de olmuştur. Özellikle yabancıların tabi oldukları hukuka göre yasal ve meşru olan birden fazla olan evlilikleri, bu kişilerin Türk vatandaşlığına geçişleri ile birlikte aile kayıt bilgileri doğrudan Türk nüfus kayıtlarına işlenmektedir. Ne var ki nüfus kayıtlarına işlenen bu kayıtlar Türk Medeni Kanunu'na açıkça aykırı olması sebebiyle kamu düzeni mülahazasıyla birden fazla evlilik kaydının iptali için dava açılmaktadır. Yabancıların tabi olduğu ülke hukukuna göre gerçekleşen evliliklerinin geçerliliği elbette başka bir ülke hukuku tarafından sorgulanamayacaktır. Zira yabancıların tabi olduğu hukuka göre gerçekleşen evlilik geçerli ve meşru bir hukuki ilişkidir. Dolayısıyla Türk mahkemelerinin evlilikleri iptal etmesi hukuken olanaklı değildir. Kaldı ki boşanma münhasıran eşlere tanınmış bir hak. Öyle ki şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olmasından dolayı bir başkasına devri ya da üçüncü bir kişi tarafından kullanılması mümkün değildir. Ancak Türk Medeni Kanunu'nda tek eşlilik esas olduğundan, yabancıların birden fazla evlilik kaydının varlığının açıkça kamu düzenine aykırı olması, tarih itibarıyla birinci evliliğe hukuki geçerlilik tanınarak diğer evlilik kayıtlarının nüfus sicilinden iptal edilmesi sonucunu doğurmaktadır. Ezcümle Türk vatandaşlığına geçen yabancıların birden fazla olan evliliklerinin mahkeme kararı ile iptali yoluna gidilmesi hukuken mümkün olmasa da tarih itibarıyla birinci evliliğe hukuki meşruiyet tanınarak nüfus kaydındaki sonraki evlilik kayıtlarının iptali söz konusu olmaktadır. Zira kişilerin tabi olduğu hukuka göre kazanmış oldukları evlilik statüsünün başka bir ülkenin mahkemesinin kararı ile iptali mümkün değildir.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, Kamu düzeni, Nüfus Kayıtları, Velayet, Miras, Milli Hukuk.

Abstract: Turkish Civil Code No. 4721 is based on single marriage and monogamy. This is a rule of public order that applies to those who are subject to the Turkish Civil Code and those who want to get married in Turkey. As a matter of fact, the recognition of court decisions regarding marriage made in accordance with foreign legal orders that allow more than one marriage is also subject to public order supervision. The transition to Turkish citizenship, which has become more widespread in recent years, has had a legal impact as well as a social, economic and cultural impact. In particular, according to the law to which foreigners are subject, the registration of more than one legitimate and legal marriage in the population register together with the transition to Turkish citizenship is clearly contrary to the Turkish Civil Code, and therefore a lawsuit has been filed for the cancellation of more than one registration. The validity of the marriages of foreigners performed according to the law of the country to which they are subject cannot be questioned by the law of another country. Because marriage, which takes place according to the law to which the foreigner is subject, is a valid and legitimate legal relationship. Therefore, it is not legally possible for Turkish courts to annul marriages. Moreover, divorce is a right recognized exclusively to spouses. Due to the fact that it is a strictly personal right, it is not possible to transfer it to someone else or use it by a third party. However, since monogamy is the basis of the Turkish Civil Code, the fact that the existence of more than one marriage registration of foreigners is clearly contrary to public order leads to the cancellation of other marriage registrations from the population register by giving legal validity to the first marriage as of the date. Although it is not legally possible for a foreigner who has acquired Turkish citizenship to go on the path of annulment of more than one marriage, it is possible to cancel subsequent marriage registrations in the population register by granting legal legitimacy to the first marriage as of the date. Because it is not possible to cancel the marriage status that people have gained according to the law to which they are subject by a decision of a court of another country.

Keywords: Marriage, Public Order, Registers Of Persons, Custody, Inheritance, National Law.

* Hâkim, aciyilikli@hotmail.com, ORCID 0000-0002-8858-2580.

** Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Bölümü Araştırma Görevlisi, oersoz@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7698-3942.

Makale Geliş Tarihi: 01.09.2023, Makale Kabul Tarihi: 11.10.2023

DOI : 10.57083/adaletdergisi.1391762

GİRİŞ

Hukuki değeri haiz her vakıa bir dava sebebidir. Zira bir hak ancak doğumuna sebep olan vakıalar ile birlikte ileri sürülebilir. Her vakıa da bir hakka dayanmak zorundadır¹. Eldeki çalışmanın vücut sebebi de dava sebebi olan hayat olaylarından mülhemdir. Son yıllarda Türk vatandaşlığına geçiş için yoğun bir talep olmuştur. Bu durum sosyal, kültürel ve ekonomi gibi alanların yanı sıra hukuk sahasında da etkilerini göstermiştir. Nitekim hukuk sahasındaki etki bağlamında birden fazla evliliğe hukuken cevaz verildiği ülke vatandaşının da Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlığına geçişi ailesiyle birlikte olduğu için nüfus kayıtlarına birden fazla eş kaydı tescil edilmiştir. Bu husus tek eşliliği esas alan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na² açıkça aykırılık oluşturmaktadır. Söz konusu vatandaşlığa geçişin hukuki sahadaki etkisi bağlamında nüfus kaydına işlenen birden fazla evlilik kayıtlarının Nüfus Müdürlüklerince Cumhuriyet Savcılıklarına ihbarı üzerine Cumhuriyet Savcılıkları tarafından davaname ile Asliye Hukuk Mahkemelerinde evliliklerin iptali için dava açıldığı tecrübe edilmektedir. Nitekim makaleye vücut veren somut olayda da kişi ülkesinde 3 (üç) ayrı evlilik yapmış olup Türk vatandaşlığına geçişi ile birlikte söz konusu 3 (üç) evlilik kaydı da nüfus kaydına işlenmiş, nüfus müdürlüğünün durumu tespit etmesi üzerine Cumhuriyet Savcılığına yapılan başvuru sonucunda Cumhuriyet Savcılığınca davaname marifeti ile Asliye Hukuk Mahkemesine evliliğin iptali için dava açılmıştır. Söz konusu davanın kabulü gerek maddi hukuk gerekse de şekli hukuk bakımından önemli neticeleri bulunduğundan gerek uyuşmazlığın çıkış sebebi gerek seyri ve gerekse de sonuçları bu makalede aşağıda alt başlıklar hâlinde inceleme konusu yapılmaktadır.

I. TÜRK HUKUKUNDA BİRDEN FAZLA EVLİLİKTE İKİNCİ EVLİLİĞİN HUKUKİ AKİBETİ

Evlendirme Yönetmeliği³ m.2/b.f hükmünde, evlenme, bir kadın ve bir erkeğin usulüne göre yetkilendirilmiş bir memur önünde bir aile kurmak amacıyla yapmış oldukları medeni hukuk sözleşmesi olarak

¹ Nitekim dava hakkı ancak doğumuna sebep olan vakıa ile birlikte ileri sürülebilir. Kaldı ki her vakıa dava hakkına vücut vermez. Ezcümle vakıa hakka dayanır ve hak ancak vakıa ile birlikte ileri sürülebilir. Örneğin bir trafik kazası şeklindeki vakıa durumunda ihlal edilen hak taşınır mülkiyeti ve/veya bir kişinin vücut bütünlüğü olabilmekte, aracın hasara uğraması, kişinin ölümü ya da yaralanması ve araçtaki değer kaybı gibi talepler bu vakıa ile birlikte ileri sürülebilir. Bir başka örnek olarak da önalım hakkını verebiliriz. Yasal önalım hakkı, her bir paydaşa, pay oranına bakılmaksızın bağımsız ve eşit oranda tanınan kurucu yenilik doğuran bir haktır. Ne var ki bu hak, hakkın kullanılabilmesine bağlı ve dayanak vakıaya yani paylı mülkiyete tabi bir taşınmazda bir paydaşın hissesini paydaş olmayan üçüncü bir kişiye tapu sicilinde devretmesine bağlıdır.

² RG, 7.11.1985, S. 18921.

³ RG, 8.12.2001, S. 24607.

tanımlanmaktadır. Türk hukukunda tek eşlilik (monogami) ilkesi geçerlidir⁴. Nitekim 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu da bu ilkeyi esas almaktadır. Bunun herhangi bir istisnası da bulunmamaktadır. Hatta mevcut evlilik butlanla sakat olsa dahi mahkemece geçersizliğe karar verilmeden yeni bir evlilik gerçekleştirilemez⁵. Diğer bir deyişle ilk evlilik butlan (hatta mutlak butlan) ile batıl olsa ve ikinci evlilikte herhangi bir butlan sebebi bulunmasa dahi ilk evlilik nedeniyle yine bu ikinci evlilik batıl olur⁶. Tek eşliliğe esas alınan evlilik ise resmi evliliktir⁷. Dolayısıyla hukukumuzda bir kişinin aynı zamanda birden fazla kişi ile evlenebilmesine olanak yoktur. Evlilik devam ederken aynı zamanda ikinci bir evlilik yapılamaması kuralı hem erkek hem de kadın için aynı şekilde geçerlidir⁸. Bu yönüyle evli olan bir kişinin bu evliliği kesin biçimde sona erdirmesinin ikinci bir evlilik tarafı olabilmesine olanak bulunmamaktadır⁹. Türk hukukunun da dahil olduğu Kıta Avrupası hukuk sisteminin temelini oluşturan Roma hukukunda da tek eşli (monogam) evlilikler aile anlayışının olmazsa olmaz kuralı olup, bunun aksi kınanmakta ve suç olarak kabul edilmekteydi¹⁰.

⁴ Bilge Öztan, “Medeni Kanun’un Kabulünün 70’nci Yılında Aile Hukuku”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 44, S. 1, 1995, s. 105; Metin İkizler, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 143.

⁵ Abdulkerim Yıldırım, Türk Aile Hukuku, Güncellenmiş 4. Baskı, Monopol Yayınları, Ankara, 2021, s. 31-32.

⁶ Şakir Berki, “Türk Medeni Kanununda Evlenmede Mutlak Butlan”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 19, S. 1, 1962, s. 204.

⁷ Resmi evlilik ifadesinden TMK hükümlerine uygun olarak ayrı cinsten iki kişinin yetkili evlendirme memuru önünde evlenme iradelerini aynı zamanda ve aynı yerde bizzat sözlü biçimde beyan etmeleri kastedilmektedir. Yetkili evlendirme memuru, TMK m.134/f.2 uyarınca, belediye bulunan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde muhtardır. 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu m.22/f.2’ye göre, İçişleri Bakanlığı, il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerine, nüfus müdürlüklerine ve dış temsilciliklere, il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verebilir. İl ve ilçe müftülüklerine de evlendirme yetkisinin tanınması, 19.10.2017 kabul tarihli ve 03.11.2017 tarihli ve 30229 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 7039 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 6. maddesi ile 5790 sayılı NHK m.22/f.2 hükmünde yapılan değişiklik ile gerçekleşmiştir. Müftülüklerin gerçekleştirecekleri evlilik işlemleri de yine TMK hükümlerine uygun olarak medeni nikah olacak olup dini esaslara ve şekle göre yapılmayacaktır. Oğuz Ersöz/ Gizem Şahika Önder, “Evlenmenin Yokluğu”, Yargıtay Dergisi, C. 44, S. 3, Temmuz 2018, s. 1100. Ancak bundan sonra aile cüzdanının gösterilmesiyle dini tören yapılabilir. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Özlem Tüzüner, Müftülerin Evlendirme Memurları Arasına Katılması, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2018, s. 10 vd.

⁸ Kemal Oğuzman, Aile Hukuku Dersleri I, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990, s. 85.

⁹ Bülent Köprülü/ Selim Kaneti, Aile Hukuku, İstanbul, 1985/1986, s. 75.

¹⁰ Özlem Söğütlü Erişgin, “Roma Toplumunda Kadının Konumu”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 2, 2013, s. 13; Sevil Yıldız, “Roma Hukukunda Evlenme Engelleri”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 69, S. 2, 2020, s. 899.

Türk hukukunda mevcut evlilik, kesin bir evlenme engelidir ve ikinci evlilik için bir mutlak butlan sebebi teşkil etmektedir¹¹. Zira TMK m. 130 uyarınca yeniden evlenmek isteyen kişinin önceki evliliğinin sona erdiğini ispat etmesi zorunludur. Böylece çok eşlilik (poligami) yasaklanmaktadır¹². TMK m.145 uyarınca da eşlerden birinin evlenme sırasında evli olması durumunda evlenme mutlak butlan ile batıldır. Ayrıca 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun¹³ 230. maddesinde hem evli olmasına karşın başkasıyla evlenen kişi hem kendisi evli olmamakla beraber evli olduğunu bildiği birisi ile evlenen kişi hem de gerçek kimliğini gizlemek suretiyle bir başkasıyla evlenen kişi bakımından cezai sorumluluk öngörülmektedir¹⁴.

Dava konusu olmuş ve bu makalede incelenmekte olan somut olayda ülkesinde geçerli olarak 3 (üç) evlilik yapmış olan ve bunları da aynı zamanda sürdüren kişinin Türk vatandaşlığına geçmesiyle birlikte bu evliliklerin tamamı nüfus kaydına işlenmiş ve Nüfus Müdürlüğü tarafından durumun tespit edilerek Cumhuriyet Savcılığına bildirilmesi üzerine Savcılık tarafından davaname marifetiyle evliliğin iptali davası açılmıştır. Evlilik devam ederken ikinci evliliğin hukuki akıbetini ifade ettikten sonra şimdi de dava konusu olan somut olayın yargılama hukuku ve maddi hukuk bakımından özelliklerinin ve sonuçlarının incelenmesine geçmekteyiz.

¹¹ Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Türk Medeni Hukuku Cilt II Aile Hukuku Cüz 1, 4. Bası, İstanbul, 1960, s. 53; M. Argun Köteli, Evliliğin Hukuki Niteliği ve Evlilik Dışı Beraberlikler, İstanbul, 1991, s. 81; Mustafa Dural/ Tufan Ögüz/ Mustafa Alper Gümüş, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 15. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020, s. 59. Mevcut bir evliliğin kesin bir evlenme engeli kabul edilmesi ve bu durumdaki ikinci evliliğin mutlak butlanla batıl sayılması 1907 tarihli İsviçre Medeni Kanunu'nun Fransızca metninden tercüme edilerek iktibas edilen ve 17.02.1926 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülerek kabul edilip 04.10.1926 tarihinde yürürlüğe giren 743 sayılı Türk Kanunu Medenis'i'nin aile hukuku alanındaki önemli yeniliklerinden birisidir. Cem Baygın, "Tanzimattan Günümüze Aile Hukukunun Gelişim Sürecine Kısa Bir Bakış", Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan Cilt I, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Sayı, C. 22, S. 3, 2016, s. 457.

¹² Mehmet Erdem/ Aslı Makaracı Başak, Aile Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 57.

¹³ RG, 12.10.2004, S. 25611.

¹⁴ Anılan düzenleme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Hakan Evik, "Birden Çok Evlilik ve Hileli Evlenme Suçları", Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, 2020, s. 3 vd.

II. DAVANIN YARGILAMA HUKUKU BAKIMINDAN ÖZELLİKLERİ VE SONUÇLARI

A. RES'EN HAREKETE GEÇME VE RES'EN ARAŞTIRMA İLKESİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Somut olay, davaname marifeti ile açıldığı için taleple bağlılık ilkesi geçerli olmayacağı gibi tarafların kabul, feragat ve sulha dair usul işlemleri de geçerli olmayacaktır. Söz konusu dava çekişmesiz yargı¹⁵ işi olmamasına karşın somut davada hâkim tarafından re'sen harekete geçme ve re'sen araştırma ilkeleri uygulanacaktır. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu¹⁶ m. 382/f.1 hükmünde; çekişmesiz yargı, hukukun, mahkemeler tarafından ilgililer arasında uyuşmazlık olmayan haller, ilgililerin ileri sürebileceği herhangi bir hakkının bulunmadığı haller ile hâkimin resen harekete geçtiği haller şeklindeki üç ölçütten birisine, ikisine ya da tamamına göre bu yargıya giren işlerin uygulanması olarak açıklanmaktadır. Aynı hükmün ikinci fıkrasında ise çekişmesiz yargı işlerinden sayılacak işler örnek kabilinden olmak üzere sayılmaktadır. Eldeki somut olaya ilişkin dava HMK m.382/2 hükmünde aile hukukuna ilişkin çekişmesiz yargı işleri arasında sayılmamakla beraber HMK m.382/1 hükmünde belirtilen ölçütlerden hâkimin resen harekete geçtiği haller arasında yer almaktadır. Dolayısıyla çekişmesiz yargı işleri arasında zikredilmemekle beraber söz konusu ölçütü barındırması yönüyle res'en harekete geçme ve res'en araştırma ilkelerinin uygulanması söz konusu olmaktadır.

Res'en (kendiliğinden) araştırma ilkesi de ilke olarak çekişmesiz yargı işlerinde uygulanırsa da istisnai olarak çekişmeli yargıda da uygulanabilmektedir¹⁷. Babalık davası, butlan halinde evliliğin iptali davası, nüfus kayıtlarını düzeltme davası, soybağının reddi davası örnek olarak zikredilebilir¹⁸. İlke olarak ceza yargılaması ve çekişmez yargıda karşımıza çıkan res'en harekete geçmesi ilkesi¹⁹ eldeki davada da davanın başlangıcı yönünden uygulama alanı bulur. Ayrıca söz konusu dava kamu düzeni ve kamu yararının egemen olduğu bir dava türüdür. Gerçekten de

¹⁵ Çekişmesiz yargının niteliği hakkında yargısal faaliyet olduğu, idari faaliyet olduğu ve kısmen idari kısmen yargısal fonksiyona dahil olduğuna ilişkin görüşler hakkında bkz. Cenk Akil, "Vesayete İlişkin Olanlar Dışında Türk Medeni Kanunu'nda Yer Alan Çekişmesiz Yargı İşleri", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 62, S. 4, 2013, s. 927-930.

¹⁶ RG, 4.02.2011, S. 27836.

¹⁷ Ramazan Arslan/ Ejder Yılmaz/ Sema Taşpınar Ayvaz/ Emel Hanağası, Medeni Usul Hukuku, Güncellenmiş 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 158.

¹⁸ Süleyman Topak, Boşanma Davalarında Yargılama Usulü, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 78.

¹⁹ Hakan Pekcanitez/ Oğuz Atalay/ Muhammet Özekes, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017, s. 176; Murat Yavaş, "Medeni Kanun ile Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Medeni Yargılamaya Hakim Olan İlkeler ve Hakim Rolü", Prof. Dr. Yavuz Alangoya İçin Armağan, İstanbul, 2007, s. 285.

tarafının dava konusu üzerinde serbestçe tasarrufta bulunamayacakları uyumsuzluklara ilişkin davalarda karşımıza çıkan res’en harekete geçme ve res’en araştırma ilkesi çoğunlukla kamu düzeni ve kamu yararını ilgilendiren önemi haiz bulunan ihtilaflarda uygulama alanı bulmaktadır²⁰. Kamu düzeni ve kamu yararını ilgilendiren hususların neler olduğu ve bu bağlamda da yukarıda zikrettiğimiz ilkelerin uygulanacağı davaların belirlenmesi ise bir hukuk politikası niteliğindedir²¹. Bu çerçevede Cumhuriyet Savcısının açtığı davalar da bu niteliktedir²². Nitekim Cumhuriyet Savcısının istisnai olarak hukuk mahkemelerinde ve hukuk davalarında üstlendiği görevler kamu yararı ve kamu düzenine ilişkin olup, kanunda öngörülen hallerde açabildikleri hukuk davaları ile de kanuna uygunluğun sağlanması hedeflenmektedir²³. Zikrettiğimiz somut olayı konu alan dava da buna dahildir. Zira evlenmenin mutlak butlan ile batıl olduğu hallerde evlenmenin iptali davasını Cumhuriyet Savcısı açabilmektedir. Böylece evlenme engellerine uyulmaksızın yapılan evlilik mahkeme kararına dayalı olarak ortadan kaldırılabilmektedir. Nitekim evlenmenin yokluğundan farklı olarak batıl bir evlilik ancak hâkim kararı ile ortadan kaldırılabilmektedir. Mutlak butlan halinde dahi hâkimin kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün hukuki sonuçları doğar (TMK m.156). Cumhuriyet Savcısı tarafından açılan butlan ile batıl bir evliliğin iptaline ilişkin davada dava konusu üzerinde taraflar serbestçe tasarruf edemeyeceklerinden dolayı kendiliğinden araştırma ilkesi uygulama alanı bulmaktadır.

Birden fazla evliliğin iptalinin ve nüfus kayıtlarının düzeltilmesinin talep edildiği dava örneklerinde olduğu gibi Cumhuriyet Savcısının hukuk yargılamasında davada yer alması Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 70. maddesinde düzenleme altına alınmaktadır. Anılan hükmün ilk fıkrasına göre Cumhuriyet Savcısı kanunda açıkça öngörülen hâllerde hukuk davası açar veya açılmış olan hukuk davasında taraf olarak yer alır. Bu bağlamda TMK m. 146 uyarınca mutlak butlan durumunda Cumhuriyet Savcısı res’en dava açar. 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu²⁴ m.36/f.1’e göre nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları Cumhuriyet Savcısı tarafından açılır. HMK m.70/f.2 uyarınca, Cumhuriyet Savcısı resmî idarenin bildirimine rağmen dava açmaz ise ihbar eden resmî daire Cumhuriyet Savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın kıdemli asliye hukuk mahkemesi hâkimine itiraz edebilir. HMK m.70/f.3’e göre de Cumhuriyet Savcısının yer aldığı bu tip dava ve işler üzerinde taraflar serbestçe tasarruf

²⁰ Seda Özmumcu, “Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Işığında Res’en Araştırma İlkesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi MİHBİR Özel Sayısı, C. 4, S. 2, 2014, s. 146.

²¹ Abdurrahim Karslı, Medeni Yargılama Hukuku, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, İstanbul, 2014, s. 261.

²² Özmumcu, s. 150.

²³ Ejder Yılmaz, “Savcıların Hukuk Davalarındaki Görevleri”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 29, S. 1, 1972, s. 259-260.

²⁴ RG, 29.04.2006, S. 26153.

edemezler. Sonuç olarak davaname ile açılan davalarda davacı olmadan dava olmaz sözü işlerlik kazanmayıp re'sen harekete geçme ve re'sen araştırma ilkesi geçerli olur. Bu bağlamda mahkeme, tarafların kabul, sulh ve ikrarına bağlı olmadığı gibi hâkim de taleple bağlı olmayacak ve tüm delilleri re'sen kendisi araştıracaktır.

B. TASARRUF İLKESİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Özel hukukun temel ilkelerinden olan irade serbestliğinin medeni yargılama hukukundaki görünümü olan tasarruf ilkesi, yargılamanın başlaması, konusunun belirlenmesi ve sonlandırılması konularında taraf iradelerinin egemen olması olarak tarif edilmektedir²⁵. Kısa bir deyişle tarafların dava ve dava konusu üzerinde etkide bulunabilme iktidarı tasarruf ilkesi olarak tanımlanmaktadır²⁶. Dolayısıyla tasarruf ilkesinin kapsamına yargılamanın başlatılması, dava konusunun belirlenmesi, davanın geri alınabilmesi, davadan feragat, davalının kabulü ve tarafların sulh olması, kanun yollarına başvurma ve yapılan başvuruları geri alma, kanun yolundan feragat ve kanun yolunda incelenmesinin talep edildiği sebebin gösterilmesi olgularının dahil bulunduğu ifade edilmektedir²⁷. Gerçekten de hâkim, tarafların talebi olmaksızın bir davayı inceleyemez ve karar veremez (HMK m. 24). Davanın açılması tamamen tarafın kendi iradesine bırakılmıştır. Tasarruf ilkesi aynı zamanda hiç kimsenin lehine dahi olsa bir davayı açmaya zorlanamayacağını da ifade etmektedir. Nitekim bir kimsenin lehine olan bir davayı ikame etmemesi hakkın kötüye kullanılması da teşkil etmeyecektir. Medeni yargılama hukukunda tasarruf ilkesi geçerli olsa da kamu düzeni ve kamu yararı düşüncesiyle bazı davaların re'sen ya da ihbar marifetiyle davaname ile açılması da mümkündür. Eldeki davanın da tasarruf ilkesinden ayrılarak Cumhuriyet Savcısı tarafından res'en açılması söz konusu olmaktadır.

C. HUKUKİ DİNLENİLME HAKKI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Söz konusu davada, re'sen harekete geçme ve re'sen araştırma ilkesi geçerli olsa bile tarafların duruşmaya çağrılıp savunmaları dinlenmeden ve gösterdikleri delilleri alınmadan karar verilmesi söz konusu olmayacaktır. Aksi halde hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkının ihlali gündeme gelebilecektir. Her ne kadar söz konusu davada çekişmeli yargı işlerinde olduğu gibi mutlak surette davacı ve davalı taraflar söz konusu değil ise de davanın tarafları, müdahiller ve yargılamanın diğer

²⁵ Süha Tanrıver, Medeni Usul Hukuku (Cilt I Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması), Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s. 350.

²⁶ H. Yavuz Alangoya/ M. Kâmil Yıldırım/ Nevhis Deren-Yıldırım, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 182-183.

²⁷ Yavaş, s. 285; Nedim Meriç, "Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf ve Taleple Bağlılık İlkesinin Kapsamı ve Bazı Güncel Kararların Değerlendirilmesi", Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi MİHBİR Özel Sayısı, C. 4, S. 2, 2014, s. 29 vd.

ilgilileri kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenme hakkına sahiptirler²⁸. Nitekim hukuki dinlenme hakkı, açılmış ve görülmekte olan bir dava hakkında bilgilendirilme, taraflar ve ilgililerin dava hakkında görüşlerini açıklaması ve delillerini sunabilmesi, mahkemenin iddia ve savunmaları nazara alarak değerlendirmesi ve kararını gerekçelendirmesi gibi hususları kapsamına almaktadır²⁹. Bu hak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda da düzenleme altına alınmaktadır (HMK m.27). Eldeki davada da hak, geçerliliğini diğer davalarda olduğu üzere muhafaza etmektedir.

D. HUKUKUN RES'EN UYGULANMASI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Hâkimin hukuku res'en uygulaması (*jura novit curia*) ilkesi³⁰ Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda müstakilen düzenlenmiştir. Nitekim HMK m.33 uyarınca hâkim, Türk hukukunu res'en uygular. Hem yargılama hem de maddi hukuka dair bu hükümde geçen Türk hukuku ifadesi, yürürlükteki kanunlar ve diğer mevzuatı, örf ve âdet hukukunu ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmeleri kapsamına almaktadır³¹. Hukukun hâkim tarafından res'en uygulanması ilkesine göre taraflarca getirilen vakıanın dâhil olduğu hukuki kategoriyi belirleyerek hukuki problemi çözmek hâkimin aslî işidir. Diğer bir deyişle bu ilke uyarınca maddi vakıaların hukuki nitelendirilmesini yapmak ve ilgili kanun maddesini bilip uygulamak hâkimin görevidir³². Dolayısıyla hâkimin hukuku res'en uygulaması ilkesi hem somut uyuşmazlığa tatbik edilecek hukuk kurallarının araştırılması ve saptanması hem de yargılama süreci neticesinde varılacak sonucu içermektedir³³. Bu bağlamda tarafın hukuki sebebi yanlış göstermesi, birden fazla hukuki sebebe dayanması ya da herhangi bir hukuki sebep dahi belirtmemesi herhangi bir farklılığa yol açmamaktadır³⁴. Davanın, Cumhuriyet Savcılığı tarafından davaname ile açılması da hâkimin hukuku res'en uygulaması (*jura novit curia*) ilkesinin geçerliliğine bir engel teşkil etmemektedir. Bu bağlamda hâkim talep ile bağlı olmadığı gibi hukuki sebebin taraflarca dikte edilmesi de hâkimi bağlamayacaktır. Davanamede evliliğin iptali talep edilse dahi

²⁸ Ejder Yılmaz, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt 1, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 699.

²⁹ Hakan Pekcanitez, "Hukuki Dinlenme Hakkı", Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan, İzmir, 2000, s. 769 vd.

³⁰ Anılan ilke hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Cenk Akil, "Hâkimin Hukuku Kendiliğinden Uygulaması İlkesi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 57, S. 3, 2008, s. 1 vd.

³¹ L. Şanal Görgün/ Levent Börü/ Mehmet Kodakoğlu, Medeni Usul Hukuku, 11. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s. 299-300.

³² Yılmaz, 2017, s. 902.

³³ Nur Bolayır, "Medenî Usûl Hukuku'nda Hâkimin Hukuku Re'sen Uygulaması İlkesi", On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 14.

³⁴ Karşlı, s. 269.

hâkim somut olayda dava sonucunda verilecek kararın evliliğin iptali mi yoksa nüfus kaydının iptali mi olacağına hukukun res' en uygulanması ilkesi bağlamında kendiliğinden ve bizzat kendisi karar verecektir.

E. GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

Eldeki dava kişi varlığına ilişkin bir dava niteliğindedir. Bu itibarla kanunda bir istisna öngörülmediği takdirde eldeki söz konusu dava, genel görevli olan asliye hukuk mahkemesinde görülmelidir (HMK m.2/1). Görev kuralları dava şartıdır (HMK m.113/1-c). Yetkili mahkeme ise nüfus kaydının iptali istenen kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir. Söz konusu dava, çekişmesiz yargı işi olmayıp yazılı yargılama usulüne tabi çekişmeli bir yargı işidir. Gerçekten de eldeki dava HMK m.382 hükmündeki kriterlere tam olarak uymamakla beraber miras, velayet gibi hususları da barındırmaktadır. Ayrıca evlilik kaydının iptali çekişmeli yargı işleri arasında yer almaktadır. HMK m. 316 hükmünde basit yargılama usulüne tabi dava ve işler arasında sayılmamaktadır. Kaldı ki bu davanın çekişmeli yargı işi olarak asliye hukuk mahkemesinde görülecek olmasından dolayı yazılı yargılama usulünün uygulanması gerekecektir.

III. SORUNUN MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUK BAKIMINDAN İNCELENMESİ

5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun³⁵un 13. maddesi, evlilik ve genel hükümleri başlığı altında evlenmenin ehliyeti ve koşulları, şekli ve genel hükümleri konuları düzenleme altına almaktadır. Anılan maddenin ilk fıkrası uyarınca evlenme ehliyeti ve koşulları evlenecek tarafların her birinin evlenme zamanındaki milli hukukuna tabidir³⁶.

Evlenmenin geçerli olup olmadığı tarafların milli hukukuna göre saptanmaktadır. Bu bağlamda evlenmenin maddi koşulları, bunun özelinde evlenme engelleri ve bunlara uyulmamasının sonuçları, yokluk ve butlan gibi konular evlenecek olan tarafların her birinin kendi milli hukuklarına göre belirlenmektedir³⁷. Hangi hususların evlenmenin maddi koşulları arasında yer aldığı Türk hukukuna ait (lex fori nitelendirme) bir saptama yapmayı gerektirmektedir³⁸. Gerçekten de bir hukuki problemin evlenmenin koşullarına ve evlenme ehliyetine dahil olup olmadığı bir vasıflandırma konusu olup kuralın ilişkin olduğu hukuk sıfatıyla Türk

³⁵ RG, 12.12.2007, S. 26728.

³⁶ Yargıtay HGK, E: 1993/949, K: 1994/189, T: 30.03.1994; 2. HD. E: 2007/6488, K: 2008/3494, T: 17.03.2008, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi (s.e.t. 23.04.2023).

³⁷ Ergin Nomer, Devletler Hususi Hukuku, 23. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 239.

³⁸ Nomer, s. 240.

hukukuna tabii bulunmaktadır³⁹. Evlenme engelleri Türk hukukunda evlenmenin maddi koşulları arasında yer almaktadır. Birden fazla kişiyle yapılan evliliklerin geçerli olup olmadığı da buraya dahildir. Dolayısıyla bu hususlar tarafların milli hukukuna göre çözüme kavuşturulacaktır. Bu noktada yabancı bir hukuk düzeninin hükümleri tatbik edilmektedir.

Yabancı bir hukuk düzeninin uygulanmasında karşımıza çıkabilecek müdahalelerden birisi olarak kamu düzenini görmekteyiz. MÖHUK m. 5 hükmünde yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması hâlinde, bu hükmün tatbik edilmeyeceği, gerekli görülen hâllerde Türk hukukunun tatbik edileceği düzenlenerek kamu düzeni müdahalesi imkânı yasal düzlemde ortaya konulmaktadır. Böylece yabancı hukukunun uygulanmasının Türk kamu düzenine aykırı olmaması koşuluyla benimsendiği söylenmelidir⁴⁰. Ancak bu noktada yabancı bir hukuk kuralının kendisinin değil, uygulandığı takdirde sonuçlarının Türk kamu düzenine aykırı olması halinde kamu düzeni müdahalesinin gerektiğini ifade etmek gerekir. Eldeki davada da kamu düzeni müdahalesi söz konusu olmaktadır. Kamu düzeni kavramının zamana ve yere göre değişiklik göstermesi ve ilgili hukuk düzenlerine göre farklı biçimde algılanması gibi nedenlerle tanımlanması güçlük arz etmektedir. Kamu düzeni, en sade deyişle belirli bir zamanda belirli bir ülkede kabul edilen toplumun siyasi, sosyal, ekonomik, ahlaki ve hukuki yönler itibariyle temel yapısını ve kamusal menfaatlerini himaye eden kurallar bütünü olarak ifade edilebilir⁴¹. Kamu düzenini ilgilendiren kurallar kamu hukukunun yanı sıra özel hukukta da yer alabilmekte olup kesin olarak kamu yararını koruma amacı gütmektedirler⁴². Anayasa Mahkemesi tarafından da kamu düzeni kavramı, toplumun huzur ve sükununun sağlanmasını, devletin ve devlet teşkilatının muhafazasını hedef tutan her şeyi ifade ettiği, diğer bir deyimle toplumun her sahadaki düzeninin temelini teşkil eden bütün kurallar olarak tanımlanmaktadır⁴³.

³⁹ Gülin Güngör, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 137.

⁴⁰ Tuğçe Nimet Yaşar, “Türk Mahkemelerinde Yabancı Hukukun Uygulanması”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C. 33, S. 2, 2013, s. 97-98.

⁴¹ Yılmaz Altuğ, “Amme İntizamı ve Tesirleri (Bir Özet)”, Doç. Dr. Cem Sar’a Armağan, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 27, S. 3, 1972, s. 385; Şeref Ertaş, “Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi”, Prof. Dr. Kudret Ayiter Armağanı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1-4, 1987, s. 395; Süha Tanrıver, “Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizinde Kamu Düzeninin Rolü”, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, Ankara, 1998, s. 566; Ahmet Cemal Ruhi / Yavuz Kaplan, “Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tenfizi Açısından Kamu Düzeni (Ordre Public)”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C. 22, S. 2, 2002, s. 643.

⁴² Kemal Dayınarlı, *Milli-Milletlerarası Kamu Düzeni ve Tahkime Etkileri*, Ankara, 1994, s. 6-7.

⁴³ Anayasa Mahkemesi’nin 28.01.1964 tarihli, 1963/128 Esas ve 1964/8 Karar sayılı kararı, RG, 17.04.1964, S. 11685.

Yargıtay'a göre ise kamu düzeni; tarafların uymak zorunda oldukları, kamu hukukundan ve özel hukuktan doğan ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri kurallar olarak açıklanmaktadır⁴⁴. Ancak milletlerarası özel hukuk alanına dahil olan uyumsuzluklarda kamu düzeni kavramının iç hukuka göre daha sınırlı ve dar biçimiyle uygulandığına vurgu yapılmaktadır⁴⁵. Zira kamu düzeni müdahalesi durumlarda devreye sokulmalıdır⁴⁶. Bu bağlamda Yargıtay uygulamasına göre, kamu düzeni müdahalesinin devreye sokulması noktasında yabancı hukukun kuralının Türk hukukunda bir ya da birden fazla kanun hükmüne aykırılık ya da farklılık teşkil etmesinden ziyade, Türk hukukunun temel değerlerine, Türk genel adap ve ahlak anlayışına Türk kanunlarının dayandığı temel adalet anlayışına ve hukuk siyasetine, Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklere milletlerarası alanda geçerli ortak ve kabul görmüş hukuk prensiplerine, ikili anlaşmalara, gelişmiş toplumların ortak benimsedikleri ahlak ve adalet anlayışına, medeniyet seviyesine, siyasi ve ekonomik rejimine bakılması hususları nazara alınması gereken kıstaslar olarak kabul edilmelidir⁴⁷. Eldeki davada da böyle bir kamu düzeni müdahalesi uygulamasının gerçekleşmesi ihtimali karşımıza çıkmaktadır.

Türk hukukunda evlenecek olan kişinin halihazırda evli olması kesin bir evlenme engeli ve butlan sebebidir. Butlanın türü de mutlak butlandır⁴⁸. Türk hukukunda aynı anda geçerli olarak birden fazla kişi ile evlilik akdi yapılamaması kamu düzeni önemini haiz olan bir kural olarak kabul edilmektedir⁴⁹. Yabancı ülke hukuklarında ise dava konusu olayda olduğu üzere böyle bir kabulün ve kısıtlamanın bulunmadığı örneklerle karşılaşılabilmektedir. Bu durumda yabancı bir ülkede tarafların kendi milli hukuklarına uygun biçimde yaptıkları birden fazla / çok eşli evliliklerin ve bu evliliklerin sonuçlarının Türkiye'de tanınacağı, ancak bu kişilerin Türkiye'de kendi milli hukuklarına göre evlenmek istemeleri

⁴⁴ Yargıtay İBBGK, E: 2010/1, K: 2012/1, T:10.02.2012, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi (s.e.t. 20.05.2023).

⁴⁵ Tanrıver, 1998, s. 547; Arda Atakan, "Kamu Düzeni Kavramı", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 13, S. 1, 2007, s. 64.

⁴⁶ Zeynep Derya Tarman, "Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Sıklıkla Karşılaşılan Hukuki Sorunlar ve Çözüm Önerileri", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 1, 2023, s. 83.

⁴⁷ Yargıtay 9. HD, E: 2021/12547, K: 2021/16788; T: 22.12.2021, 2. HD, E: 2020/6076, K: 2021/411, T: 20.01.2021; 2. HD, E: 2016/18674, K: 2017/13800; T: 04.12.2017, 3. HD, E: 2014/7513, K: 2014/9261, T: 03.06.2014, Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi (s.e.t. 20.05.2023).

⁴⁸ Sera Reyhani Yüksel, Aile Hukuku Meseleleri, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2023, s. 41; Sinan Sami Akkurt, Türk Medeni Hukukunda Evlenmenin Butlanı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2008, s. 67.

⁴⁹ Yılmaz Altuğ / Mustafa Yasan, "Milletlerarası Özel Hukukta Kamu Düzeni", Prof. Dr. Ergun Önen'e Armağan, İstanbul, 2003, s. 144.

halinde Türk kamu düzenine aykırılığın gündeme geleceği vurgulanmaktadır⁵⁰. Diğer bir deyişle iki taraflı bir evlenme engeli niteliğinde olan mevcut evliliğin Türkiye’de kesin bir evlenme engeli olup, çok evliliğe olanak sağlayan yabancı hukuk uygulanmasından doğan sonuçların Türk kamu düzenine aykırı olduğu vurgulanmakla beraber yabancı ülkelerde tarafların kendi milli hukuklarına göre yaptıkları çok eşli evlilikler ve bu evliliklerin sonuçlarının ülkemizde tanınabileceği belirtilmektedir⁵¹. Nitekim kendi milli hukuklarına göre birden fazla evlilik gerçekleştirilmesi halinde bu evlilikten doğan hukuki sonuçlar hukukumuzda kabul edilecektir⁵². Bu yönüyle kendi milli hukuklarında birden fazla evliliğe izin verilmesi durumunda buna uygun olarak yapılan evliliklere Türk hukukunda müdahale edilmeyip geçerli sayılacağı ifade edilmektedir⁵³. Ancak çok eşliliğe olanak sağlayan hukuk düzenleri Türk kamu düzeni müdahalesiyle karşılaşmaktadır⁵⁴. Geçekten de mevcut bir evliliği bulunan bir kişinin kendi milli hukukuna göre yeni bir evlilik yapması olanaklı olsa dahi böyle bir olgunun Türk kamu düzenine aykırılık engeline takılabileceği belirtilmektedir.⁵⁵ Nitekim tek eşliliği temel alan ve evlenme hukukunun temel dinamiği olarak bu ilkeyi benimseyen Türk hukukunda yabancı hukuk düzeninde kendi milli hukuklarına uygun olarak yapılan birden fazla evliliğin nüfus kayıtlarına geçirilmesi kamu düzenine aykırılık sebebiyle mümkün olmayacaktır. Zira çok evliliğe izin verilmesi ve/veya nüfus kayıtlarına geçirilmesi gibi hususlarda Türk kamu düzenine açıkça aykırılık sebebiyle müdahale edilmesinin kabul edilebileceğini, ancak kendi milli hukuklarına uygun olarak birden fazla evlilik yapan kişinin bu evlilikleri ile evliliklerinden doğan ve bir sonraki başlık altında inceleyeceğimiz başlıca sonuçlarında ise böyle bir durumun kabul edilmeyeceği/edilmemesi gerektiği kanaatini taşımaktayız. Kaldı ki zaman ve yere göre değişiklik arz edebilen kamu düzeni müdahalesine de mümkün oldukça istisnai olarak başvurulması ve başvurulduğu takdirde de olabilecek en dar kapsamda ele alınması gerektiği kanaatini taşımaktayız⁵⁶.

Nitekim eldeki dava konusu somut olayda kendi milli hukukuna göre geçerli olarak üç evlilik yapmış olan kişi Türk vatandaşlığına

⁵⁰ Nazlı Hilal Çelik, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 88.

⁵¹ Aysel Çelikel / B. Bahadır Erdem, Milletlerarası Özel Hukuk, Yenilenmiş 14. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 229.

⁵² Hacı Can/Ali Gümrah Tokar, Milletlerarası Özel Hukuk Ders Notları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015, s. 172.

⁵³ Feyzi Necmeddin Feyzioğlu / H. Cumhur Özakman / M. Enis Sarıal, Aile Hukuku, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986, s. 113.

⁵⁴ Nomer, s. 243.

⁵⁵ Cemal Şanlı / Emre Esen / İnci Ataman-Figanmeşe, Milletlerarası Özel Hukuk, 8. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 136.

⁵⁶ Kamu düzeni hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Cemal Ruhi, Milletlerarası Özel Hukukta Kamu Düzeni Müdahalesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 6 vd.

geçmiştir. Bu durumda söz konusu kişinin evliliklerinin butlanına karar verilemeyeceği kanaatindeyiz. Zira kendi milli hukukuna göre evlilikler geçerli olarak yapılmıştır. Mevcut evlilik durumu evlenmenin maddi koşullarından olup, kişinin milli hukukuna göre bir evlenme engeli teşkil etmiyorsa yeni bir evlilik ya da birden fazla evlilik yapması ve böylece çok eşli olması herhangi bir geçersizlik hali teşkil etmemektedir. Boşanma kararı da verilmesi söz konusu olamaz. Zira boşanma davası açma hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğindedir⁵⁷. Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar da ancak hak sahibi tarafından kullanılabilir⁵⁸. Dolayısıyla bozucu yenilik doğurucu etkiyi haiz olan boşanma davalarının münhasıran eşlere tanınmış olması sebebiyle eşler dışında bir başkası tarafından ileri sürülmesi mümkün olmayacaktır⁵⁹. Mahkemenin burada alması gereken karar, tarih itibariyle önde gelen evliliğe, yani birinci evliliğe hukuken geçerlilik tanınarak sonraki evlilik kayıtlarının iptali olmalıdır. Diğer bir deyişle Türk hukukunda kamu düzeninin müdahalesi sebebiyle eldeki davada birinci evlilikten sonraki iki tane evliliğe ilişkin nüfus kayıtlarının iptal edilmesinin söz konusu olabilecek yegâne olanak olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz. Ancak söz konusu karar sadece Türk nüfusundaki evlilik kaydının iptaline mahsus ve matuf olup, eşlerin kendi ülke hukuklarına göre yasal ve meşru olan evliliklerinin geçerliliğine herhangi bir olumsuz tesir göstermez. Kısa bir deyişle mahkemenin iki tane evliliğin nüfus kayıtlarını iptal etmesi, evliliklerin geçersiz olmalarını sağlama gücünden mahrumdur. Bu nedenle de eşlerin evlilikten ve aile hukukundan kaynaklanan hakları, yetkileri, yükümlülükleri ve sorumlulukları varlıklarını koruyacaktır. Nitekim yetkili yabancı hukukun kamu düzenine aykırılık gerekçesiyle uygulanmasının bertaraf edilmesinin sağlanmasında hâkimin bu hukuku uygulayarak ulaştığı neticenin kendi ülkesinin kamu düzeni üzerindeki etkisini ve bu etkinin ağırlığını değerlendirmesini gerektirdiği vurgulanmaktadır⁶⁰. Birden fazla evlilik/çok eşlilikte kamu düzeninin müdahalesinin gerekebileceği söylenebilecekken, kendi milli hukuklarına göre geçerli olan bu evliliklerin sonuçlarına ilişkin hususlarda aynı şey söylenemeyecektir. Ayrıca eldeki bu davada eşin birinci evlilik dışındaki

⁵⁷ M. Kemal Oğuzman / Nami Barlas, Medeni Hukuk, 27. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 158; O. Gökhan Antalya / Murat Topuz, Medeni Hukuk, Genişletilmiş 4. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 181; Hasan Erman, Medeni Hukuk Dersleri, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. Basım, Der Yayınları, İstanbul, 2016, s. 99.

⁵⁸ Rona Serozan, Medeni Hukuk, 7. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017, s. 230-231; Ekrem Kurt, "Türk Hukukunda Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar ve Hukuki Sonuçları", Prof. Dr. M. İlhan Ulsan'a Armağan Cilt II, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2, Temmuz 2016, s. 128-129.

⁵⁹ Ahmet Cahit İyilikli, "Kanuna Karşı Hile Kavramının Boşanma (Aile) Hukukundaki Görünümünün Suç Genel Teorisi Meseleleri Bağlamında İrdelenmesi", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 4, S. 12, Ocak 2013, s. 256, 273.

⁶⁰ Aynaz Uğur, "Milletlerarası Özel Hukukta Uygulanacak Hukuka Kamu Düzeni Müdahalesi", International Journal of Social & Humanities Sciences Research, C. 9, S. 82, 2022, s. 875.

diğer evlilik kayıtlarının hangisinin iptal edilmesine ilişkin bir tercih hakkı da bulunmayacak ve bu yöndeki (varsa) isteğine hukuken herhangi bir önem ve değer verilmeyecektir. Zira Türk Medeni Kanunu'na göre her halükârda birinci evliliğe geçerlilik tanınıp, diğer evlilikler mutlak butlanla batıl olduğu için kendi milli hukukuna geçerli olan diğer iki evliliğe ilişkin kayıtların iptali yoluna gidilmesi gerekmektedir.

IV. DAVANIN MADDİ HUKUK BAKIMINDAN SONUÇLARI

A. VELAYET HAKKI BAKIMINDAN SONUÇLARI

Velayet, anne-babanın ya da evlat edinen kişilerin ergin olmayan küçüklerin veya istisnai hallerde kısıtlıların bakım ve gözetimi, temsili, kişi varlığı ve malvarlığı hak ve menfaatlerinin korunması gibi konulara ilişkin görev, yükümlülük, hak ve yetkilerin bütününe ifade etmektedir⁶¹. Velayet hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı nitelikte mutlak bir hak olup üçüncü kişilere devri ya da kendisinden feragatine olanak bulunmamaktadır⁶². Eldeki olayda mahkemenin evlilik kayıtlarının iptal etmesi kişinin kendi ülke hukukuna göre geçerli bulunan evliliklerini ortadan kaldırmayacağı için bu kişinin ve eşlerinin evlilikten ve aile hukukundan doğan sorumluluk ve yükümlülükleri devam edecektir. Velayet de bu kapsamda yer almaktadır.

MÖHUK m.17/f.1 uyarınca soybağının hükümleri, soybağını kuran hukuka tabidir. Ancak anne, baba ve çocuğun müşterek milli hukuku varsa soybağının hükümlerine o hukuk, böyle bir hukuk yoksa müşterek mutad mesken⁶³ hukuku uygulanır. Soybağının hükümlerine; velayet hakkının kime ait olduğu, velayet hakkının kullanılması ve kapsamı, çocuğun temsili, çocuğun korunması, velayetin kaldırılması, çocuk ile ana-babanın kişisel ilişkileri, çocuğun kimin soyadını taşıyacağı gibi konular dahil bulunmaktadır⁶⁴. Milletlerarası sözleşme hükümleri saklı kalmak kaydıyla velayete ilişkin hususlar da MÖHUK m.17/f.1 bağlamında yer almaktadır. Dolayısıyla aile bireylerinin müşterek milli hukuku ya da

⁶¹ Hilal Karaca, Velayetin Kapsamı ve Hükümleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 23; Selma Çetiner, “Velayet Müessesinin Tarihi Gelişimi ve Hukuki Niteliği”, Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan Cilt I, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 19, Özel Sayı, 2017, s. 42; Ahmet Cahit İyilikli / Oğuz Ersöz, “Ergin Kısıtlıya Ana veya Babanın Veli Atanmasının Hukuki Sonuçları”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 11, Haziran 2018, s. 171.

⁶² Dural / Öğüz / Gümüş, s. 360-361.

⁶³ Mutad mesken, kişinin hayat ilişkilerinin merkezini oluşturan yer olarak ifade edilmektedir. Türk hukukunda mutad mesken kavramı ve unsurları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İlyas Arslan, Milletlerarası Özel Hukukta Mutad Mesken Kavramı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 35 vd.

⁶⁴ Ziya Akıncı, Milletlerarası Özel Hukuk Ders Kitabı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020, s. 92; Sibel Özel / Mustafa Erkan / Hatice Selin Pürselim / Hüseyin Akif Karaca, Milletlerarası Özel Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, s. 288; Merve Acun Mekengence / Cansu Yener Keskin, Şematik Milletlerarası Özel Hukuk Ders Kitabı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 62.

mutad meskene sahip bulunmamaları halinde soybağını kuran hukuk uygulama alanı bulmaktadır⁶⁵. Soybağını kuran hukuk ise MÖHUK m.16/1 hükmü uyarınca belirlenmektedir. Ayrıca ülkemizde 01.02.2017 tarihinde yürürlüğe girerek Türk mevzuatına dahil olan Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair 1996 Tarihli Lahey Sözleşmesi, milletlerarası özel hukukta velayet sorumluluğu ile çocuğun şahsının ve mallarının korunmasına ilişkin konuları düzenlemekte ve MÖHUK m.17 hükmünün uygulama alanı ciddi ölçüde sınırlandırarak geniş bir uygulama alanına sahip durumdadır⁶⁶.

Birden çok eşi bulunan bir kişiye kendi milli hukukuna göre çocuğu üzerinde velayet hakkının tanınması olanaklıdır⁶⁷. Hatta böyle bir velayet hakkı çocuğun üstün yararı doğrultusunda ortak velayet olarak dahi bırakılabilir. Zira birden fazla evliliğe cevaz veren hukukun aynı zamanda anne, baba ve çocuğun müşterek milli hukuku olduğu ya da böyle bir hukuk ve müşterek mutad meskenin olmadığı hallerde soybağını kuran hukuk olduğu hallerde bu hukukun ortak velayete olanak vermesi durumunda ortak velayetin kabulü MÖHUK m.17/1 hükmünün de gereğidir. Eldeki olay itibariyle mevcut bir ortak velayet düzenlemesinin kabulü noktasında tarafların mutad mesken hukukunun Türk hukuku olması durumunda kamu düzeni müdahalesi ile karşılaşmayacaktır. Ayrıca bu konuda ilk kez mutad mesken hukukunun uygulanacak olması ihtimalinde de ortak velayetin tanınabileceği kanaatindeyiz. Hukukumuz itibariyle boşanma halinde ortak velayetin olanaklı olup olmadığına ilişkin tartışmalar⁶⁸ bulunsa da eldeki olayın

⁶⁵ Velayete uygulanacak hukuk hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Nebahat Aybike Seyhan, Milletlerarası Özel Hukukta Velâyet, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2018, s. 69 vd.

⁶⁶ Ayşe Elif Ulusu Karataş, "Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair 1996 Tarihli Lahey Sözleşmesi ve Türk Milletlerarası Özel Hukukuna Etkisi", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C. 37, S. 2, 2017, s. 911 vd.

⁶⁷ Franz Kahn, "Kanun İhtilafları", (Çeviren: Hikmet Belbez), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 1, 1952, s. 446.

⁶⁸ Hukukumuzda boşanma durumunda velayet hakkının anne ve babanın birlikte sürdürülmesini olanaklı kılan bir hüküm olmadığı, TMK m.336/3 gereğince velayetin boşanmada çocuğun kendisine bırakılan tarafa ait olduğuna ilişkin bkz. Arzu Genç Arıdemir, "Evlilik Birliğinin Boşanma ile Sona Ermesi Halinde Çocuğun Hukuki Durumu", Çocuk Hakları Çalışmaları I, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 147. Hukukumuzda ortak velayetin olanaklı olup olmadığına ilişkin tartışmalar ve ayrıntılı bilgi için bkz. Azra Arkan Serim, "Boşanma Halinde Ortak Velayet", Legal Hukuk Dergisi, C. 14, S. 167, 2016, s. 6080 vd.; Fulya Erlüle, Boşanmada Birlikte Velayet, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 269 vd.; vd.; Eylem Apaydın, "Ortak Hayata Son Verilmesi Sonrası Ortak Velâyet Hususunda Yasal Düzenleme Gereği", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 1, 2018, s. 450 vd.; H. Kübra Ercoşkun Şenol, "Türk Hukukunda Boşanma Halinde Ortak Velâyete Hükmedilip

boşanma ile herhangi bir ilgisinin bulunmadığı açıktır. Çocuğun üstün yararının gerektirmesi ve birden fazla evlilikte birinci evlilik dışındaki evliliklerin de kendi milli hukukuna göre geçerli olması halinde iptal edilememeleri ve ancak evlilik kayıtlarının iptal edilmesinin söz konusu olabilmesi karşısında ortak velayet ihtimalinin kabulü yadırgatıcı ve şaşırtıcı görülmemelidir. Dolayısıyla eldeki olayda birden fazla kadınla evli olan erkek, velayet hakkına tek başına sahip olabileceği gibi kadının birinci evlilik tarafı olarak evliliğine nüfus kayıtlarında yer verilmiş olması ya da sonraki evlilik tarafı olması nedeniyle evlilik kaydının iptal edilmiş olması velayete ilişkin verilecek kararda herhangi bir farklılık yaratmayacaktır. Zira çok eşlilik Türk kamu düzenine aykırılık taşıyor olsa da bu evlilik taraflarının çocukları üzerindeki velayet hakkı kamu düzenine aykırılık taşıyan bir husus değildir. Hatta söz konusu hukuk düzeninin Türk hukukundaki velayet kuralları ve ilkeleri ile uyumlu olması halinde böyle bir hususu kabul etmemenin oldukça güç olacağı da vurgulanmalıdır. Çocuğun üstün yararı ilkesinin bu noktada belirleyici unsur olarak dikkate alınacağını ifade edelim. Zira bu ilke, velayet konusunda (ortak velayet de dahil) yabancı bir hukukun uygulanmasına kamu düzeni müdahalesini dahi gerektirebilecek ve kamu düzeni müdahalesinin kapsam ve sınırlarını tespit edebilecek bir ilke niteliğindedir⁶⁹.

B. EŞLERİN SADAKAT YÜKÜMLÜLÜĞÜ BAKIMINDAN SONUÇLARI

Evlilikten kaynaklanan yükümlülüklerden en başta gelenlerinden birisi sadakat yükümlülüğüdür. Nitekim TMK m.185/3 hükmünde eşlerin birbirine sadık kalmak zorunda oldukları düzenlenmektedir. Doktrinde sadakat yükümlülüğü eşler arasındaki tam ve sarsılmaz bağlılık olarak tanımlanmaktadır⁷⁰. Sadakat yükümlülüğü evliliğin başlangıcından kesin biçimde sona ermesine kadar varlığını korumaktadır⁷¹. Sadakat yükümlülüğü, cinsel sadakat yükümlülüğünün yanı sıra duygusal sadakat yükümlülüğü, ekonomik sadakat yükümlülüğü, fiziksel sadakat yükümlülüğü ve sosyal sadakat yükümlülüğü olmak üzere çeşitli yönleri barındıran bir genişliğe sahiptir⁷².

Hükmedilemeyeceği Sorunu”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 2, 2021, s. 758 vd.

⁶⁹ Zeynep Özgenç, “Velâyete Uygulanacak Hukukun Tespitinde Kamu Düzeni Müdahalesine İlişkin Değerlendirmeler”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 22, S. 1, 2018, s. 20.

⁷⁰ Mustafa Alper Gümüş, Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri (TMK m. 185-281), Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, s. 12.

⁷¹ Cem Baygın, “Evlilik Birliğinde Sadakat Yükümlülüğü”, Medeni Kanun’un ve Borçlar Kanunu’nun 90. Yılı Uluslararası Sempozyumu 1926’dan Günümüze Türk-İsviçre Medeni Hukuku 17-18-19-20 Şubat 2016 II. Cilt, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 731.

⁷² Oğuz Ersöz, Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, s. 40-41.

MÖHUK m.13/f.3 uyarınca evliliğin genel hükümleri eşlerin müşterek hukukuna tabidir. Tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları durumunda müşterek mutad mesken hukuku, bulunmadığı takdirde ise Türk hukuku uygulanacaktır. Dolayısıyla evliliğin genel hükümlerine uygulanacak hukukun değişkenlik arz ettiği görülmektedir. Evliliğin genel hükümlerinden eşlerin karşılıklı hak ve yükümlülükleri ile evlilikten kaynaklanan kişisel ilişkiler anlaşılmaktadır⁷³. Sadakat yükümlülüğü de bu bağlamda evliliğin genel hükümleri kapsamında yer almakta olup öncelikle eşlerin müşterek hukukuna tabidir. Eşlerin ayrı vatandaşlıkları varsa müşterek mesken hukuku uygulanır. Bu dahi yoksa Türk hukuku uygulanır.

Eldeki davada kendi milli hukukuna göre üç evlilik yapmış kişi Türk vatandaşlığına geçmiştir. Ancak mahkeme tarafından evlilik kayıtlarının iptal edilmesi durumunda yalnızca ilk evliliği kayıtlarda yer alacaktır. Mahkemenin evlilik kayıtlarının iptali kişinin kendi ülke hukukuna göre geçerli bulunan evliliklerini ortadan kaldırmayacağı için bu kişinin ve eşlerinin evlilikten ve aile hukukundan doğan sorumluluk ve yükümlülükleri devam edecektir. Sadakat yükümlülüğü de bu bağlamda kişinin milli hukuku bağlamında ve kapsamında varlığını muhafaza edecektir. Elbette birden fazla evliliğe izin veren milli ülke hukuklarında cinsel sadakat yükümlülüğü (tek eşliliğe izin veren ülkelerdeki ağırlık düzeyinde olmasa da) var olmakla beraber, bu yükümlülüğün kapsamına giren duygusal, fiziksel, sosyal ve ekonomik sadakat yükümlülükleri de geçerliliklerini koruyabilecektir.

Evlenmenin genel hükümlerine yabancı hukukun uygulanması durumunda oluşacak sonucun Türk kamu düzenine açık biçimde aykırı olması durumunda ise yabancı hukukun uygulanmasından vazgeçileceği ifade edilmektedir⁷⁴. Bu bağlamda evlilikte eşlerin sadakat yükümlülüğünü benimsemeyen bir yabancı hukukun yetkili hukuk olarak uygulanması Türk kamu düzeni müdahalesini gerektirecektir⁷⁵.

C. MİRAS HUKUKU BAKIMINDAN SONUÇLARI

MÖHUK m.20/f.1 uyarınca miras ölenin milli hukukuna tabidir. Türkiye’de bulunan taşınmazlar hakkında Türk hukuku uygulanır. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre de mirasın açılması sebeplerine, iktisabına ve taksimine ilişkin hükümler terekenin bulunduğu ülke hukukuna tabidir. Mirasın açılması sebepleri, iktisabı ve taksimine ilişkin hükümlerin haricinde kalan miras hukuku konularına miras statüsü teşkil eden ölenin milli hukuku uygulanır. Bu bağlamda yasal mirasçılar, saklı paylı mirasçılar, saklı pay ve tasarruf nisabı, mirastan yoksunluk ve mirasçılıktan çıkarma gibi konular miras statüsü yani ölenin milli

⁷³ Şanlı / Esen / Ataman-Figanmeşe, s. 140.

⁷⁴ Vahit Doğan, Milletlerarası Özel Hukuk, 8. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2022, s. 341.

⁷⁵ Doğan, s. 341.

hukukuna tabidir⁷⁶. Bu yönüyle kendi milli hukukuna uygun olarak birden çok evlilik yapan ve çok eşli bulunan bir kişinin terekesine dahil olup ülkemizde bulunan bir malvarlığı değerini iktisap edebilmesi olanaklıdır⁷⁷. Ayrıca birden fazla evlilik ve çok eşlilik Türk kamu düzenine aykırılık taşıyor olsa da bu evlilik sonucunda söz konusu olabilecek mirasa ilişkin hususlar kamu düzenine aykırılık oluşturmayacaktır. Ancak sağ kalan eşin mal rejimleri ile tatmin edilememesi durumunda kendisine miras hakkı tanınmamasının kamu düzeni müdahalesi gerektirebileceği vurgulanmaktadır⁷⁸.

Bir yabancı gerçek kişinin Türk mahkemeleri önünde mirasçılık belgesi talebinde bulunabilmesi de gerekli şartların varlığı durumunda olanaklıdır⁷⁹. Ancak yabancılar tarafından mirasçılık belgesi yalnızca sulh hukuk mahkemelerinden talep edilebilir. Zira 1512 sayılı Noterlik Kanunu⁸⁰ m.71/B hükmünde noterlerin yabancılar tarafından talep edilmesi durumunda mirasçılık belgesi veremeyecekleri düzenlenmektedir. Yukarıda da vurguladığımız üzere MÖHUK m. 20/1 uyarınca miras ölenin milli hukukuna tabi olmakla beraber Türkiye’de bulunan taşınmazları hakkında ise Türk hukuku uygulanır⁸¹. Dolayısıyla

⁷⁶ Nomer, s. 298-299.

⁷⁷ Kahn, s. 446.

⁷⁸ Doğan, s. 380.

⁷⁹ Ahmet Cahit İyilikli, “Mirasçılık (Veraset) Belgesinin Hukuk Yargılamasındaki Görünümü”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Y. 5, S. 9, Haziran 2017, s. 320. Yabancıların kendi ülkesinden aldığı mirasçılık belgesinin Türkiye’de tanınıp tanınmayacağına ilişkin tartışmalar ve kararlar için bkz. İyilikli, 2017, s. 335 vd.

⁸⁰ RG, 5.02.1972, S. 14090.

⁸¹ Bu arada vurgulamak gerekir ki taşınmazın mirasçılara intikali noktasında yabancıların Türkiye’de bir taşınmaz edinimleri için 2644 sayılı Tapu Kanunum.35 düzenlemesiyle aranan yabancıların ülke hukuku ile Türk hukuku arasındaki mütakabiliyet (karşılıklık) koşulu 03.05.2012 tarihli ve 6302 sayılı Tapu Kanunu ve Kadastro Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile yapılan değişiklikle kaldırılmıştır. Söz konusu değişiklikle mütakabiliyet koşulu yerine Cumhurbaşkanı tarafından hazırlanacak liste esası getirilmiştir. Yabancıların Türkiye’de taşınmaz edinmesine ilişkin tarihsel gelişmeler hakkında ayrıntılı bilgi ve konuya ilişkin değerlendirmeler için bkz. Şeref Ertaş / Gülseren Y. Öztürk, “Yabancıların Taşınmaz Edinmesindeki Gelişmeler ve Türkiye’deki Son Durum”, Prof. Dr. Bülent Tahiroğlu’na Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 23, S. 3, 2017, s. 442 vd.; Tuğçe Bilici, Yabancıların Türkiye’de Taşınmaz Mal Edinme Hakkı Konusunda Diğer Kanunlarda Yer Alan Sınırlamalar, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 41 vd. Böylece bir yabancı Türkiye’de mal edinmesi vatandaşı olduğu ülkenin, Cumhurbaşkanı tarafından oluşturulan listede yer alıp almamasına göre belirlenecektir. Tapu Kanunu m.35 uyarınca Cumhurbaşkanı tarafından kanuni sınırlamalara uyulmak kaydıyla, uluslararası ikili ilişkiler yönünden ve ülke menfaatlerinin gerektirdiği haller dikkate alınarak bu ülkeler tespit edilecektir. Mirasbırakanın ölüm tarihinin belirtilen değişiklikten önceki bir tarih olduğu hallerde ise mütakabiliyet koşulu aranmaya devam edilecektir. Dursun Al, “Türk Hukukunda Mirasçılık Belgesi ve Uygulama Sorunları”, Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi, C. 5, S. 10, Haziran 2020, s. 209.

mirasbırakanın yabancı bir gerçek kişi olması durumunda Türkiye'deki taşınmaz hakkında Türk hukuku, taşınmaz dışındaki terekeye dahil değerleri hakkında milli hukuku tatbik edilir. Aynı anda üç evlilik yapmış ve Türk vatandaşlığına geçmiş olan kişinin ölmesi ihtimalinde zaman itibariyle ilk evliliği gerçekleştirdiği ve Türkiye'de nüfus kaydına da işlenmiş olan bu eşi ve bu eşten olan çocukları Türk mahkemeleri önünde mirasçılık belgesi talebinde bulunabilirler. Ayrıca nüfus kayıtları iptal edilen eşlerinden olan çocukları da ilgili sıfatıyla dava açabilirler. Eldeki somut olay bağlamında asli müdahil ve/veya ferî müdahil olabilmeleri de olanaklıdır. Ancak nüfus kayıtları iptal edilen eşler ise dava açamamaktadır.

SONUÇ

Her dava bir hayat olayıdır sözünden ilham alarak sosyal zaruretler ve ihtiyaçlar kanunlara ve içtihatlar öncülük ettiği gibi, hukuk sahasında rastlanılan hadiseler de zaman zaman bilimsel içtihat ve çalışmalara kaynaklık eder. Eldeki çalışma da günümüzde sıkça rastlanan yabancıların Türk vatandaşlığına geçişi sırasında söz konusu vatandaşlık kazanımının hukuka olan etkilerinden husule gelmiştir. Kendi ülke hukukuna göre hukuken birden fazla evlilik yapmasına cevaz verilen ülke vatandaşının Türk vatandaşlığına geçişinde diğer eşlerinin de (evlilik kaydıyla) nüfus kaydına tescil edilmesi, başta tek eşliliği esas almakta olan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na ve bu bağlamda Türk kamu düzenine açıkça aykırılık oluşturduğu her türlü izahtan varestedir. Nitekim nüfus kayıtlarında birden fazla evliliklerin tescil edilmesi üzerine Nüfus Müdürlükleri Cumhuriyet Savcılığına başvurmuş, Cumhuriyet Savcılığı da davaname marifeti ile evliliklerin iptali istemiyle Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açmıştır. Söz konusu dava, tasarruf ve taraflarca getirilme ilkesinden ayrık olarak re'sen harekete geçme ve re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu bir dava türüdür. Bu bağlamda mahkeme, vakia ve delillere re'sen başvuracaktır. Ayrıca mahkeme tarafların ikrar, kabul ve feragati ile bağlı olmayacağı gibi taleple de bağlı kalmayacaktır. Bu davanın Türk yargılama hukuku ve maddi hukuku bakımından da birçok sonuçları bulunmaktadır. Ne var ki davanamede bahsedildiği gibi söz konusu davada Türk vatandaşlığına geçen yabancıların kendi ülke hukukuna göre hukuken geçerli ve meşru evliliğinin mahkeme kararıyla iptali mümkün olmayacaktır. Ayrıca boşanma davası açma hakkı da eşlere sıkı sıkıya bağlı bir haktır. Bunun bir başkası tarafından kullanılması mümkün olmayacaktır. Mahkemenin burada yapacağı iş tarih itibariyle birinci evliliğe hukuken geçerlilik tanıyarak sonraki evlilik kayıtlarının iptali olmalıdır. Ancak söz konusu karar sadece Türk nüfusundaki evlilik kaydının iptaline mahsus ve matuf olup eşlerin kendi ülke hukukuna göre geçerli olan evliliklerine bir zeval vermeyeceği için eşlerin evlilikten ve aile hukukundan doğan hakları, yetkileri, yükümlülükleri ve sorumlulukları devam edecektir. Ne var ki bu davada eşin birinci evlilik dışındaki diğer evlilik kayıtlarının hangisini iptal edilmesi isteği kabul görmeyecektir. Zira Türk Medeni Kanunu'na göre her halükârda birinci evliliğe geçerlilik tanınır, diğer evlilikler

mutlak butlanına batıl olduğu için evlilik kayıtlarının iptali yoluna gidilecektir.

KAYNAKÇA

Acun Mekengenç M/ Yener Keskin C, Şematik Milletlerarası Özel Hukuk Ders Kitabı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

Akıncı Z, Milletlerarası Özel Hukuk Ders Kitabı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020.

Akil C, “Hâkimin Hukuku Kendiliğinden Uygulaması İlkesi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 57, S. 3, 2008, ss. 1-32.

Akil C, “Vesayete İlişkin Olanlar Dışında Türk Medeni Kanunu’nda Yer Alan Çekişmesiz Yargı İşleri “, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 62, S. 4, 2013, ss. 923-970.

Akkurt S S, Türk Medeni Hukukunda Evlenmenin Butlanı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2008.

Al D, “Türk Hukukunda Mirasçılık Belgesi ve Uygulama Sorunları”, Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi, C. 5, S. 10, Haziran 2020, ss. 192-212.

Alangoya H Y/ Yıldırım M. K/ Deren-Yıldırım N, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009.

Altuğ Y, “Amme İntizamı ve Tesirleri (Bir Özet)”, Doç. Dr. Cem Sar’a Armağan, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 27, S. 3, 1972, ss. 371-385.

Altuğ Y/ Yasan M, “Milletlerarası Özel Hukukta Kamu Düzeni”, Prof. Dr. Ergun Önen’e Armağan, İstanbul, 2003, ss. 139-150.

Antalya O G/ Topuz M, Medeni Hukuk, Genişletilmiş 4. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

Apaydın E, “Ortak Hayata Son Verilmesi Sonrası Ortak Velâyet Hususunda Yasal Düzenleme Gereği”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 1, 2018, ss. 445-476.

Arkan Serim A, “Boşanma Halinde Ortak Velayet”, Legal Hukuk Dergisi, C. 14, S. 167, 2016, ss. 6075-6088.

Arslan İ, Milletlerarası Özel Hukukta Mutad Mesken Kavramı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014.

Arslan R/ Yılmaz E/ Taşpınar Ayvaz S/ Hanağası E, Medeni Usul Hukuku, Güncellenmiş 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.

Atakan A, “Kamu Düzeni Kavramı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 13, S. 1, 2007, ss. 59-136.

Baygın C, “Tanzimattan Günümüze Aile Hukukunun Gelişim Sürecine Kısa Bir Bakış”, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan Cilt I, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Sayı, C. 22, S. 3, 2016, ss. 453-462.

Baygın C, “Evlilik Birliğinde Sadakat Yükümlülüğü”, Medeni Kanun’un ve Borçlar Kanunu’nun 90. Yılı Uluslararası Sempozyumu

1926'dan Günümüze Türk-İsviçre Medeni Hukuku 17-18-19-20 Şubat 2016 II. Cilt, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, ss. 731-752.

Berki Ş, "Türk Medeni Kanununda Evlenmede Mutlak Butlan", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 19, S. 1, 1962, ss. 201-231.

Bilici T, Yabancıların Türkiye'de Taşınmaz Mal Edinme Hakkı Konusunda Diğer Kanunlarda Yer Alan Sınırlamalar, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.

Bolayır N, "Medenî Usûl Hukuku'nda Hâkimin Hukuku Re'sen Uygulaması İlkesi", On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.

Can H / Toker A G, Milletlerarası Özel Hukuk Ders Notları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015.

Çelik N H, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.

Çelikel A/ Erdem B B, Milletlerarası Özel Hukuk, Yenilenmiş 14. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2016.

Çetiner S, "Velayet Müessesinin Tarihi Gelişimi ve Hukuki Niteliği", Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan Cilt I, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 19, Özel Sayı, 2017, ss. 25-46.

Dayınlarlı K, Milli-Milletlerarası Kamu Düzeni ve Tahkime Etkileri, Ankara, 1994.

Doğan V, Milletlerarası Özel Hukuk, 8. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2022.

Dural M/ Öğüz T/ Gümüş M A, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 15. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020.

Ercoşkun Şenol H K, "Türk Hukukunda Boşanma Halinde Ortak Velâyete Hükmedilip Hükmedilemeyeceği Sorunu", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 2, 2021, ss. 754-765.

Erdem M/ Makaracı Başak A, Aile Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

Erlüle F, Boşanmada Birlikte Velayet, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.

Erman H, Medeni Hukuk Dersleri, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. Basım, Der Yayınları, İstanbul, 2016.

Ersöz O, Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022.

Ersöz O/ Önder G Ş, "Evlenmenin Yokluğu", Yargıtay Dergisi, C. 44, S. 3, Temmuz 2018, ss. 1059-1128.

Ertaş Ş, "Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi", Prof. Dr. Kudret Ayiter Armağanı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1-4, 1987, ss. 365-438.

Ertaş Ş/ Öztürk G Y, "Yabancıların Taşınmaz Edinmesindeki Gelişmeler ve Türkiye'deki Son Durum", Prof. Dr. Bülent Tahiroğlu'na Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 23, S. 3, 2017, ss. 441-484.

Evik A H, “Birden Çok Evlilik ve Hileli Evlenme Suçları”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, 2020, ss. 3-53.

Feyzioğlu F N/ Özakman H C/ Sarıal M E, Aile Hukuku, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986.

Genç Arıdemir A, “Evlilik Birliğinin Boşanma ile Sona Ermesi Halinde Çocuğun Hukuki Durumu”, Çocuk Hakları Çalışmaları I, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, ss. 139-154.

Görgün L Ş/ Börü L/ Kodakoğlu M, Medeni Usul Hukuku, 11. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022.

Gümüş M A, Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri (TMK m. 185-281), Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008,

Güngör G, Türk Milletlerarası Özel Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.

İkizler M, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.

İyilikli A C, “Mirasçılık (Veraset) Belgesinin Hukuk Yargılamasındaki Görünümü”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Y. 5, S. 9, Haziran 2017, ss. 281-382.

İyilikli A C, “Kanuna Karşı Hile Kavramının Boşanma (Aile) Hukukundaki Görünümünün Suç Genel Teorisi Meseleleri Bağlamında İrdelenmesi”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 4, S. 12, Ocak 2013, ss. 255-282.

İyilikli A C/ Ersöz O, “Ergin Kısıtlıya Ana veya Babanın Veli Atanmasının Hukuki Sonuçları”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 11, Haziran 2018, ss. 169-215.

Kahn F, “Kanun İhtilafları”, (Çeviren: Hikmet Belbez), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 1, 1952, ss. 347-451.

Karaca H, Velayetin Kapsamı ve Hükümleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.

Karlı A, Medeni Yargılama Hukuku, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, İstanbul, 2014.

Köprülü B/ Kaneti S, Aile Hukuku, İstanbul, 1985/1986.

Kötelı M A, Evliliğin Hukuki Niteliği ve Evlilik Dışı Beraberlikler, İstanbul, 1991.

Kurt E, “Türk Hukukunda Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar ve Hukuki Sonuçları”, Prof. Dr. M. İlhan Ulusan'a Armağan Cilt II, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2, Temmuz 2016, ss. 121-187.

Meriç N, “Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf ve Taleple Bağlılık İlkesinin Kapsamı ve Bazı Güncel Kararların Değerlendirilmesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi MİHBİR Özel Sayısı, C. 4, S. 2, 2014, ss. 23-63.

Nomer E, Devletler Hususi Hukuku, 23. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2021.

Oğuzman K, Aile Hukuku Dersleri I, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990.

Oğuzman M K/ Barlas N, Medeni Hukuk, 27. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.

Özel S/ Erkan M/ Pürselim H/ Karaca H A, Milletlerarası Özel Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022.

Özgenç Z, “Velâyete Uygulanacak Hukukun Tespitinde Kamu Düzeni Müdahalesine İlişkin Değerlendirmeler”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 22, S. 1, 2018, ss. 3-47.

Özmumcu S, “Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Işığında Res’en Araştırma İlkesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi MİHBİR Özel Sayısı, C. 4, S. 2, 2014, ss. 145-171.

Öztan B, “Medeni Kanun’un Kabulünün 70’nci Yılında Aile Hukuku”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 44, S. 1, 1995, ss. 79-125.

Pekcanitez H, “Hukuki Dinlenilme Hakkı”, Prof. Dr. Seyfullah Edis’e Armağan, İzmir, 2000, ss. 753-791.

Pekcanitez H/ Atalay O/ Özekes M, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.

Reyhani Yüksel S, Aile Hukuku Meseleleri, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2023.

Ruhi A C, Milletlerarası Özel Hukukta Kamu Düzeni Müdahalesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.

Ruhi A C/ Kaplan Y, “Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tenfizi Açısından Kamu Düzeni (Ordre Public)”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C. 22, S. 2, 2002, ss. 643-664.

Seyhan N A, Milletlerarası Özel Hukukta Velâyet, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2018.

Serozan R, Medeni Hukuk, 7. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.

Söğütlü Erişgin Ö, “Roma Toplumunda Kadının Konumu”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 2, 2013, ss. 1-31.

Şanlı C/ Esen E/ Ataman-Figanmeşe İ, Milletlerarası Özel Hukuk, 8. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2020.

Tanrıver S, Medeni Usul Hukuku (Cilt I Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması), Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.

Tanrıver S, “Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizinde Kamu Düzeninin Rolü”, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, Ankara, 1998, ss. 565-578.

Tarman Z D, “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Sıklıkla Karşılaşılan Hukuki Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 1, 2023, ss. 73-86.

Topak S, Boşanma Davalarında Yargılama Usulü, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.

Tüzüner Ö, Müftülerin Evlendirme Memurları Arasına Katılması, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2018.

Uğur A, “Milletlerarası Özel Hukukta Uygulanacak Hukuka Kamu Düzeni Müdahalesi”, *International Journal of Social & Humanities Sciences Research*, C. 9, S. 82, 2022, ss. 874-881.

Ulusı Karataş A E, “Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair 1996 Tarihli Lahey Sözleşmesi ve Türk Milletlerarası Özel Hukukuna Etkisi”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C. 37, S. 2, 2017, ss. 911-1003.

Velidedeoğlu H V, *Türk Medeni Hukuku Cilt II Aile Hukuku Cüz 1*, 4. Bası, İstanbul, 1960.

Yaşar T N, “Türk Mahkemelerinde Yabancı Hukukun Uygulanması”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C. 33, S. 2, 2013, ss. 75-114.

Yavaş M, “Medeni Kanun ile Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Medeni Yargılamaya Hakim Olan İlkeler ve Hakimin Rolü”, Prof. Dr. Yavuz Alangoya İçin Armağan, İstanbul, 2007, ss. 283-335.

Yıldırım A, *Türk Aile Hukuku, Güncellenmiş 4. Baskı*, Monopol Yayınları, Ankara, 2021.

Yıldız S, “Roma Hukukunda Evlenme Engelleri”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 69, S. 2, 2020, ss. 879-914.

Yılmaz E, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt 1*, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.

Yılmaz E, “Savcılarının Hukuk Davalarındaki Görevleri”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 29, S. 1, 1972, ss. 255-287.